

ISBD(CR): PRERAĐENO IZDANJE ISBD(S)-a

ISBD(CR): REVISED EDITION OF ISBD(S)

Ana Barbarić

Katedra za bibliotekarstvo, Odsjek za informacijske znanosti
Filozofski fakultet, Zagreb
abarbari@ffzg.hr

Sonja Pigac

Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb
spigac@nsk.hr

UDK/UDC 025.3::05

02::006

Stručni rad/Professional paper

Primljeno/Received: 21. 10. 2003.

Sažetak

U radu su prikazane razlike između ISBD(S)-a i njegova prerađenog izdanja, ISBD(CR)-a, objavljenog 2002. godine. Glavna je novina ISBD(CR)-a uvođenje pojma neomeđena građa, koji obuhvaća serijske publikacije i integrirajuću građu. Integrirajuća građa obuhvaća građu što se osuvremenjuje poput publikacija koje imaju uvez sa slobodnim listovima i mrežnih mjesta. U radu su prikazane i promjene pojedinih propisa te novi propisi koji su se pojavili u drugom izdanju. Dio opisanih promjena propisa norme uključuje prikaz preciznijih uputa za opis elektroničke neomeđene građe.

Gljučne riječi: ISBD(S), ISBD(CR), neomeđena građa, serijske publikacije, integrirajuća građa, elektronička građa

Summary

The article presents differences between ISBD(S) and its revised edition entitled ISBD(CR), published in 2002. The major novelty in the revised edition is the introduction of the concept of continuing resources, which includes both serial publications and integrating resources. Examples of integrating resources include updating loose-leaves and updating web sites. Changes to the existing rules as well as the newly introduced ones which appear in the second edition are presented in the paper. A part of the described rule changes incorporates more precise guidelines for bibliographic description of electronic continuing resources.

Keywords: ISBD(S), ISBD(CR), continuing resources, serials, integrating resources, electronic resources

Uvod

Rad na reviziji ISBD(S)-a započeo je 1997. godine kada je tijekom 63. opće konferencije IFLA-e održane u Kopenhagenu Sekcija za katalogizaciju osnovala Radnu grupu za preradbu ISBD(S)-a na čelu s Ingrid Parent iz Nacionalne knjižnice Kanade.¹ Radna grupa prvi se put sastala na idućoj IFLA-inoj općoj konferenciji održanoj 1998. u Amsterdamu. Sama preradba norme potrajala je više od tri godine te je prerađeno izdanje ISBD(S)-a objavljeno 2002. pod novim naslovom ISBD(CR) – *International Standard Bibliographic Description for Serials and Other Continuing Resources*. Kako ističe Ingrid Parent u predgovoru ISBD(CR)-a, cilj je od početka bio jasan: treba preraditi ISBD(S) uzimajući u obzir nove pravce razvoja serijskih publikacija, te u isto vrijeme ujednačiti razlike s *Priručnikom za ISSN* i 12. poglavljem *Anglo-američkih kataložnih pravila (AACR2R)* koje se odnosi na opis serijskih publikacija.² Dakle, kako su se ISBD(S), AACR2R i *Priručnik za ISSN* u isto vrijeme prerađivali, prvenstveno zbog potrebe njihovog prilagođavanja opisu i identifikaciji, odnosno u slučaju ISSN-a, identifikaciji elektroničke građe, trebalo je pokušati smanjiti bibliografske razlike među nabrojanim normama kako bi se korisnici u budućnosti što manje susretali s različitim načinima opisa istog naslova serijske publikacije. Upravo je tome bio posvećen sastanak stručnjaka za serijske publikacije, održan u Washingtonu, D.C. u studenom 2000. Predstavnici skupina korisnika ISBD(CR)-a, ISSN-a i AACR-a susreli su se kako bi razriješili otvorene razlike u trima skupinama pravila za opis serijskih publikacija. Suradnja je, po riječima Ingrid Parent, bila izvrsna, te će napori na ujednačavanju olakšati korištenje spomenutih norma cijeloj korisničkoj zajednici.³

Novi ISBD(CR) je, jednako tako, usklađen s prerađenim ISBD(M)-om i odredbama IFLA-ine studije *Functional requirements for bibliographic records – FRBR*.⁴ Kako ISBD(CR) poput svih ISBD-ova utvrđuje neke elemente opisa kao neobvezatne, važno je istaknuti da su svi elementi opisa koji su obvezatni po studiji FRBR, obvezatni i po ISBD(CR)-u.

Potrebno je naglasiti da se promijenjeni ISBD(CR) prema građi koju obuhvaća značajno razlikuje od ISBD(S)-a. Naime, preradbom je obuhvat norme proširen kako bi se uključila i neomeđena građa (*continuing resources*) svih vrsta, dakle norma ne obuhvaća samo serijske publikacije već i integrirajuću građu (*integrating resources*) poput mrežnih mjesta.⁵ Upravo je to prouzročilo preimenovanje norme u *Međunarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacija i druge neomeđene građe* ili ISBD(CR).

¹McGarry, Dorothy. ISBD(CR) i ISBD(CM) : problemi katalogizacije neomeđene i kartografske elektroničke građe. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 46, 1/2(2003), 62.

²ISBD(CR) : International standard bibliographic description for serials and other continuing resources. München : K. G. Saur, 2002., str. VII.

³ISBD(CR), str. VIII.

⁴Isto.

⁵U još neobjavljenom hrvatskom prijevodu ISBD(CR)-a, engleski izraz *resources* prevodi se hrvatskim izrazom *građa* što je sukladno već objavljenom hrvatskom prijevodu ISBD(ER)-a u kojem je izraz *electronic resources* preveden kao *elektronička građa*.

Promjene koje donosi ISBD(CR) u odnosu na ISBD(S)

U ovom su radu prikazane promjene koje donosi ISBD(CR) u odnosu na ISBD(S). Prikaz promjena točno slijedi raspored poglavlja i potpoglavlja ISBD(CR)-a pri čemu su i naslovi pojedinih odjeljaka preuzeti iz norme.

0 UVODNE NAPOMENE

0.1 Predmet, svrha i uporaba

Predmet norme proširen je kako bi se njime obuhvatila neomeđena građa definirana kao građa koja se objavljuje tijekom vremena, a započeta je s namjerom da se nastavi neograničeno. Takva građa obuhvaća serijske publikacije i integrirajuću građu. Dok se serijske publikacije objavljuju u uzastopnim zasebnim sveščićima ili dijelovima (ovo je novina u odnosu na ISBD(S) koji je govorio samo o sveščićima), integrirajuća građa nadopunjuje se ili mijenja osuvremenjivanjima koja su uklopljena u samu građu. Istaknuto je da se prema ISBD(CR)-u, zbog potreba katalogizacije, s neomeđenom građom postupa na dva načina, ovisno o načinu objavljivanja. Također je navedeno da se pravilima za katalogizaciju neomeđene građe opisuje i ona građa objavljivana u uzastopnim sveščićima ili dijelovima s bročanim podacima, koja ima i druga svojstva serijskih publikacija (npr., učestalost izlazenja u stvarnom naslovu), ali čije je trajanje ograničeno (npr., bilteni priredbi). Jednako tako, pretisci serijskih publikacija i zaključena integrirajuća građa (poput mrežnih mjesta političkih kampanja) katalogiziraju se prema pravilima za neomeđenu građu.⁶

Na ovom je mjestu, kao i u ostalim ISBD-ima, navedeno kako svaki od njih obuhvaća dosljedan skup propisa za svoju vrstu građe, ali to ne znači da je ikoji od njih isključiv, što dovodi do toga da će katalogizatori povremeno morati koristiti više ISBD-a. Na primjer, serijska publikacija kao posebna vrsta građe opisat će se prema ISBD(CR)-u, osim elemenata 1.2 Opća oznaka građe i skupine 5 Materijalni opis, te, u nekim slučajevima, dijelova skupine 3 Podaci specifični za građu (ili za vrstu publikacije) koji će se navesti prema ISBD-u propisanom za tu vrstu građe, npr., ISBD(CM)-u. U ISBD(S)-u, u ovom primjeru, nisu bili spomenuti dijelovi skupine 3 koja je u ISBD(CR)-u preimenovana iz Bročani podaci u Podaci specifični za građu (ili za vrstu publikacije).

Što se tiče uporabe, u ISBD(CR)-u se, jednako kao i u ISBD(S)-u, preporučuje da nacionalno bibliografsko središte svake zemlje prihvati odgovornost za izradu konačnog zapisa za svaku jedinicu građe objavljenu u toj zemlji. No, u ISBD(CR)-u istaknuto je da ovu praksu, također, slijede i knjižnice koje međusobno razmjenjuju bibliografske podatke.

---

⁶ISBD(CR), str. 1.

0.2 Definicije

Broj definicija povećan je od 65 u ISBD(S)-u na 78. Nove su definicije uvedene kako bi se odredili novi pojmovi poput spominjane neomeđene, odnosno integrirajuće građe. ISBD(CR), također, sadrži definicije URL-a, WWW-a, mrežne stranice i mrežnog mjesta koje su identične onima iz ISBD(ER)-a. Nužno je istaknuti kako je u većini definicija u ISBD(CR)-u pojam *publikacija* (*publication*) zamijenjen pojmom *jedinica građe* (*bibliographic resource*). Dakle, popriličan broj definicija preuzet je iz ISBD(S)-a, na primjer, definicije glavnoga stvarnog naslova ili podatka o odgovornosti, no u njima je umjesto izraza *publikacija* upotrijebljen izraz *jedinica građe*. Neke su druge definicije još značajnije promijenjene. Tako se, na primjer, u novoj definiciji periodičke publikacije više ne spominje dosadašnja donja granica učestalosti izlaženja.

0.5 Izvori podataka

Poglavlje o izvorima podataka ISBD(CR)-a poprilično se razlikuje od istog poglavlja u ISBD(S)-u jer odvojeno propisuje osnovu za opis serijskih publikacija i osnovu za opis integrirajuće građe (točke 0.5.1.1-0.5.1.2). Propisani je izvor podataka za opis serijske publikacije prvi ili najraniji dostupni sveščić ili dio, dok se opis za integrirajuću građu izrađuje na temelju njene tekuće iteracije,⁷ osim za podatak o početnom datumu izlaženja.

Novost je i nešto promijenjena struktura dotičnog poglavlja koje je u ISBD(CR)-u podijeljeno u više cjelina tako da imamo posebno izdvojene i glavne izvore za tiskanu, odnosno netiskanu građu. No, posljednja shema u poglavlju donosi propisane izvore podataka, općenito, za neomeđenu građu. Iz nje možemo izdvojiti da su kao izvor za skupinu 3 navedene i nacionalne bibliografije.

Dakle, u ovom odjeljku ISBD(CR)-a primjećujemo kako norma propisuje različite izvore podataka za serijske publikacije od onih za integrirajuću građu, te različite izvore za tiskanu, odnosno netiskanu građu. Ovakva podjela javlja se i u idućim dijelovima norme tako da su u pojedinim skupinama neka pravila zajednička, a neka se odnose na određenu vrstu građe. Kako ovaj rad doslovno slijedi strukturu ISBD(CR)-a, iz samih naslova pojedinih odjeljaka moguće je iščitati radi li se o zajedničkim pravilima ili o pravilima koja se odnose isključivo na serijske publikacije odnosno integrirajuću građu, te tiskanu ili netiskanu građu.

0.5.3 Glavni izvor podataka za netiskanu građu

Ovo je točka koju prethodna norma nije imala. Ukoliko se radi o netiskanoj građi, ISBD(CR) upućuje na primjenu onog ISBD-a koji se odnosi na opis odgovarajuće vrste građe.

---

⁷U još neobjavljenom hrvatskom prijevodu ISBD(CR)-a, engleski izraz *iteration* prevodi se doslovno *iteracija*. Izraz *iteracija* označava pojedinu "inačicu" jedinice integrirajuće građe bilo da se radi o njenom prvom objavljivanju ili o kasnijim osuvremenjivanjima.

0.5.4 Propisani izvori podataka

Ova je točka nadopunjena uputom koja se odnosi na opis mjesno dostupne elektroničke građe, a kaže da se pri izradi opisa takve građe koristi njezin fizički nositelj ili naljepnice na građi.

0.12 Promjene koje zahtijevaju izradu novog opisa

Značajna je novost ISBD(CR)-a i ovaj odjeljak koji prilično precizno nabroja slučajeve u kojima promjena bilo glavnoga stvarnog naslova serijske publikacije ili same serijske publikacije zahtijeva izradu novog opisa. Značajne promjene u glavnome stvarnom naslovu serijske publikacije koje zahtijevaju izradu novog opisa jesu: dodavanje, izbacivanje, promjena ili promjena redosljeda unutar prvih pet riječi naslova (odnosno šest ako naslov započinje članom), te dodavanje, izbacivanje, promjena ili promjena redosljeda bilo koje riječi nakon prvih pet riječi naslova (odnosno šest ako naslov započinje članom) ako mijenjaju značenje naslova ili ukazuju na različit sadržaj. Novi opis je, također, potrebno izraditi i u slučaju kada se mijenja naziv korporativnog tijela spomenutog na bilo kojem mjestu u naslovu publikacije. Daljnje promjene koje zahtijevaju izradu novog opisa su sljedeće: promjena naziva korporativnog izdavača koji izdaje publikaciju čiji je glavni stvarni naslov generički; promjena podatka o izdanju koja ukazuje na značajnu promjenu teritorijalnog područja kojem je namijenjena publikacija; promjena medija serijske publikacije; te promjena podređenoga stvarnog naslova u neovisni stvarni naslov. Novi opis se, jednako tako, izrađuje i kada kumulativna serijska publikacija nosi jednaki naslov kao prvi sveščić, te je na istom jeziku, no sam sadržaj kumulacije je bitno različit. I u slučajevima kada je serijska publikacija nastala spajanjem dviju ili više serijskih publikacija, odnosno dijeljenjem jedne serijske publikacije, ISBD(CR) propisuje izradu novog opisa.

Promjene integrirajuće građe koje zahtijevaju izradu novog opisa su sljedeće: promjena podatka o izdanju koja ukazuje na značajnu promjenu teritorijalnog područja kojem je namijenjena građa; promjena medija; te nastajanje nove jedinice integrirajuće građe putem spajanja više njih, odnosno dijeljenjem jedne.

0.13 Promjene koje ne zahtijevaju izradu novog opisa

Već postojeći popis iz prethodne norme proširen je s nekoliko novih slučajeva manjih promjena glavnoga stvarnog naslova serijske publikacije koje ne zahtijevaju izradu novog opisa (dodavanje, izbacivanje ili promjena riječi bilo gdje u naslovu koja naslov povezuje s brojčanom oznakom; dodavanje, izbacivanje ili promjena u redosljedu riječi u naslovu sve dok one ne utječu na promjenu sadržaja; dodavanje ili izbacivanje riječi u naslovu koje upućuju na vrstu građe kao na primjer “časopis” ili “bilten”, i naposljetku uputa kojom se katalogizatorima ne preporučuje izrada novog zapisa ukoliko postoji sumnja da se radi o većoj promjeni). Novinu predstavljaju primjeri o manjim promjenama glavnoga stvarnog naslova za integrirajuću građu, koje ne zahtijevaju izradu novoga bibliografskog opisa, već se sam opis mijenja kako bi odražavao tekuće podatke (točka 0.13.2).

Skupina 1 STVARNI NASLOV I PODACI O ODGOVORNOSTI

1.1.2 Glavni stvarni naslov

Ova skupina nadopunjena je primjerima za integrirajuću građu, uključujući i onu u elektroničkom obliku.

Primjer 1

Amazon.com
Webdo

1.1.4 Izbor glavnoga stvarnog naslova

1.1.4.1.3 Ukoliko se glavni stvarni naslov neomeđene građe pojavljuje u ispisanom obliku i akronimu ili početnim slovima koja predstavljaju ispisan oblik, prednost treba dati ispisanom obliku.

Primjer 2

Lorraine, information, encadrement
uredničko objašnjenje: Naslov se pojavljuje i kao LIEN

1.1.5 Navođenje u opisu

Ova točka donosi različite upute pri navođenju izvora glavnoga stvarnog naslova tiskane i elektroničke građe, pri čemu je napomena o izvoru glavnoga stvarnog naslova za elektroničku građu nužna bez obzira odakle je naslov preuzet.

1.1.5.1 Norma navodi da se, ukoliko glavni stvarni naslov sadrži bilo kakav podatak o ranijem naslovu, preuzetom naslovu itd., koji može, ali i ne mora, biti gramatički povezan s ostatkom stvarnog naslova, taj se podatak ne navodi kao dio stvarnog naslova, niti se njegovo izostavljanje označava znakom izostavljanja. Ova točka, uz točke 0.12 i 0.13 koje se odnose na manje i značajne promjene glavnoga stvarnog naslova jedinice neomeđene građe, potvrđuje namjeru nove norme da precizira upute za utvrđivanje glavnoga stvarnog naslova jedinice neomeđene građe i njegova navođenja.

Primjer 3

The serpentine muse
ne: The serpentine muse, incorporating ASH newsletter

1.1.7 Promjene

1.1.7.1 Glavni stvarni naslov

Ova točka upućuje na različite postupke u bibliografskom opisu u slučaju promjene glavnoga stvarnog naslova serijskih publikacija i integrirajuće građe. Novi se opis za potonju ne izrađuje u slučaju promjene glavnoga stvarnog naslova, već se glavni stvarni naslov zamjenjuje novim u postojećem opisu. Podatak o prijašnjem naslovu navodi se u napomeni.

1.2 Opća oznaka građe

Ukoliko se radi o jedinici neomeđene netiskane građe, norma upućuje na korištenje odgovarajućeg ISBD-a za tu vrstu građe kako bi se odredila opća oznaka građe takve jedinice.

1.3.4 Promjene

Kako ova norma razlikuje serijske publikacije od integrirajuće građe propisujući time različit postupak pri izradi njihovih bibliografskih opisa, tako je i ova točka nadopunjena zasebnim propisima koji se tiču obje vrste neomeđene građe. U skladu sa stavom da je jedini praktičan pristup pri opisu integrirajuće građe onaj koji se temelji na njezinoj posljednjoj iteraciji, u slučaju promjene usporednoga stvarnog naslova integrirajuće građe bibliografski se opis mijenja i odražava posljednju iteraciju (napomene o ranijim usporednim stvarnim naslovima navode se ukoliko se smatraju važnima za korisnike kataloga).

1.4 Podnaslov

Podaci o podnaslovu kod neomeđene građe, osim kod osuvremenjavane publikacije koja ima uvez sa slobodnim listovima, ne navode se u opisu. Ako se navode, krata se, pri čemu se ne smije izostaviti niti jedna od prvih pet riječi u podnaslovu. U slučaju integrirajuće građe, podaci o podnaslovu navode se u opisu ukoliko su nužni za identifikaciju građe, no ne i ako se podnaslov sastoji samo od riječi koje se odnose na osuvremenjenost sadržaja.

U slučaju promjene podataka o podnaslovu, bibliografski opis za integrirajuću građu odražavat će podatke iz posljednje iteracije, dok će opis za serijsku publikaciju te promjene bilježiti u skupini napomena.

1.5 Podaci o odgovornosti

Podatak o individualnom uredniku serijske publikacije ne mora se navesti.

1.5.3.10 Podatak o odgovornosti jezično povezan s podnaslovom, navodi se kao podnaslov.

Primjer 4

The greenwood tree [Opća oznaka građe] : newsletter of the Somerset and Dorset Family History Society

1.5.6 Promjene

Svaka promjena u podatku o odgovornosti koja će se pojaviti na iteracijama nastalim nakon one prema kojoj je izrađen opis, rezultirat će promjenom opisa prema tekućoj iteraciji. Kod serijske publikacije, ako se podatak o odgovornosti mijenja tako da ta promjena zahtijeva izradu novog opisa, podaci o promjeni i/ili brisanju podataka o odgovornosti koji se javljaju na kasnijim sveščićima ili dijelovima publikacije navode se u skupini napomena.

Skupina 2 IZDANJE

Propisani izvor

Točka ne donosi značajne promjene u odnosu na prethodnu normu, osim što kao propisani izvor podataka o izdanju, osim naslovne stranice, navodi ostale preliminarne stranice i kolofon.

2.1.6 Promjene

Ovo je nova točka koja sadrži upute o navođenju promjene podataka o izdanju u opisu serijskih publikacija i integrirajuće građe.

U slučaju izmjene, dodavanja ili izostavljanja podataka o izdanju na sljedećim sveščićima ili dijelovima, u odnosu na prvi na temelju kojeg je opis izrađen, podatak o toj izmjeni bilježi se u polju napomene ukoliko se smatra važnim za korisnike kataloga (vidjeti 7.2.2.1). U slučaju da se radi o većoj promjeni podatka o izdanju, pristupa se izradi novoga bibliografskog opisa. Kad je riječ o integrirajućoj građi, veća promjena podataka o izdanju također zahtijeva izradu novog opisa, dok se manje promjene bilježe u polju napomena, kad su važne za korisnike kataloga (7.2.2.2).

Skupina 3 PODACI SPECIFIČNI ZA GRAĐU (ILI VRSTU PUBLIKACIJE)

Ova je skupina doživjela veliku promjenu dobivši općeniti naziv Podaci specifični za građu (ili vrstu publikacije) te je proširena točkama 3.1-3.4. Predviđena je za bilježenje podataka specifičnih za neomeđenu građu, kao i njihovo ponavljanje, u slučaju da se podaci odnose na: brojčane oznake (svojstvene neomeđenoj građi), glazbeni format (svojstven tiskanim muzikalijama), matematičke podatke (svojstvene kartografskoj građi) te vrstu i opseg građe (svojstvene elektroničkoj građi).

Najprije se navode podaci koji se odnose na sadržaj građe (za tiskane muzikalije ili kartografsku građu); brojčane oznake navode se posljednje, dok se vrsta i opseg elektroničke građe navode između njih.

Primjer 5

- . – Mjerilo 1:650,000 (W 94°3'-W 88°49'/N 33°1'-N 28°559) . – 1981-
- . – Elektronički tekstovni podaci. – Vol.3, no.4(Apr. 1996)-

3.1 Brojčani podaci

Bitna je novina ove točke da se brojčani podaci ne navode pri opisu integrirajuće građe s obzirom da ona nema zasebne brojeve ili dijelove.

3.1.11 Na prvom sveščiću ili dijelu nema oznaka

Ove točke nema u prethodnoj normi, a upućuje na dodjeljivanje oznake uz prvi sveščić ili dio serijske publikacije kad se ona može utvrditi na temelju kasnijih brojeva ili dijelova.

Primjer 6

. - [Br. 1] –

uredničko objašnjenje: idući sveščići nose oznake *broj 2, broj 3...*

Točke 3.2-3.4 propisuju način uporabe skupine 3 u slučaju posebne vrste građe, odnosno tiskanih muzikalija, kartografske građe i elektroničke građe te upućuju na preporuke navedene u odgovarajućim ISBD-ima: ISBD(PM)-u, ISBD(CM)-u i ISBD(ER)-u.

Skupina 4 IZDAVANJE, RASPAČAVANJE itd.

Iz navedenog sadržaja skupine 4 u ISBD(CR)-u možemo vidjeti da je izostavljena oznaka *neobvezatno* uz podatak o funkciji raspačavatelja, mjesto tiskanja i/ili proizvodnje, te uz tiskara ili proizvođača i godinu tiskanja ili proizvodnje. Novost je i to što je propisani izvor podataka za ovu skupinu postala cijela jedinica.

4.1.16 Promjena mjesta izdavanja i/ili raspačavanja

Ova novouvedena točka, propisuje da se kod promjene mjesta izdavanja i/ili raspačavanja na kasnije objavljenim sveščićima ili dijelovima serijske publikacije, kasnije mjesto navodi u napomeni kad je prijeko potrebno radi identifikacije ili ako se to smatra važnim za korisnike kataloga. Kod mijenjanja mjesta izdavanja i/ili raspačavanja na idućim iteracijama integrirajuće građe, opis se mijenja i ranije mjesto navodi se u napomeni kad je to prijeko potrebno radi identifikacije ili ako se to smatra važnim za korisnike kataloga.

4.2.11 Promjena imena/naziva nakladnika i/ili raspačavatelja

S promjenom imena/naziva nakladnika i/ili raspačavatelja postupa se jednako kao i s promjenom mjesta izdavanja i/ili raspačavanja. Dakle, kod serijskih se publikacija kasniji naziv bilježi u napomeni kada se promjena smatra značajnom, dok se kod integrirajuće građe mijenja opis u kojem se bilježi promijenjeni naziv, a raniji se oblik navodi u napomeni kad se smatra važnim.

4.4 Godina izdavanja i/ili raspačavanja

4.4.2 Serijske publikacije

ISBD(CR) propisuje da u slučaju kad se opis serijskih publikacija izrađuje na temelju sveščića ili dijelova koji nisu prvi i/ili posljednji, godina (godine)

izdavanja prvog i/ili posljednjeg sveščića ili dijela može se navesti u skupini 4, u uglatoj zagradi kad je utvrđena u nacionalnoj bibliografiji ili nekom drugom izvoru ili kad se lako može utvrditi. Ako godina (godine) izdavanja prvog i/ili posljednjeg sveščića nije dostupna, ne navodi se u skupini 4. Tada se podaci o godinama izdavanja mogu navesti u skupini 7.

4.4.3 Integrirajuća građa

Početna godina izdavanja integrirajuće građe koja se navodi, kad je poznata, godina je u kojoj je jedinica integrirajuće građe prvi put postala dostupna. Kad se opisuje jedinica integrirajuće građe koja je prestala izlaziti, navodi se, kad je poznata, i godina prestanka izlaženja. Početna godina izdavanja publikacije koja ima uvez sa slobodnim listovima, godina je u kojoj je izdanje, prerađeno izdanje itd. prvi put bilo objavljeno. Kad se opisuje osuvremenjavana publikacija koja ima uvez sa slobodnim listovima koja je prestala izlaziti, navedena godina prestanka izlaženja je ona koja se javlja u glavnom izvoru. Ako je lako dostupna, također se navodi i godina posljednjeg osuvremenjavanja.

Skupina 5 MATERIJALNI OPIS

Iz navedenog sadržaja skupine 4 u ISBD(CR)-u možemo vidjeti da je izostavljena oznaka *neobvezatno* uz posebnu oznaku građe i opseg, te uz druge materijalne pojedinosti (element *podatak o ilustracijama* iz ISBD(S)-a preimenovan je u *druge materijalne pojedinosti*).

5.1 Posebna oznaka građe i opseg

5.1.3 Tiskane serijske publikacije

U ISBD(CR)-u je naglašeno da se skupina 5 tiskanih serijskih publikacija navodi prema odredbama ISBD(M)-a, dok se za posebnu oznaku građe koriste odgovarajući izrazi “svezak”, “broj” ili “dio” ili istoznačnice na jeziku bibliografskog središta.

5.1.4 Osvremenjavana publikacija koja ima uvez sa slobodnim listovima

Osvremenjavana publikacija koja ima uvez sa slobodnim listovima i još uvijek izlazi opisuje se sa *sv. (sa slobodnim listovima)* ili korištenjem istoznačnice na jeziku bibliografskog središta. Osvremenjavana publikacija koja ima uvez sa slobodnim listovima koja je prestala izlaziti opisuje se s *1 sv. (sa slobodnim listovima)* itd., kad je to primjenjivo, ili korištenjem istoznačnice na jeziku bibliografskog središta.

5.1.5 Netiskana neomeđena građa

Netiskana neomeđena građa opisuje se prema propisima odgovarajućega ISBD-a za vrstu građe.

5.2 Druge materijalne pojedinosti

5.3 Dimenzije

5.4 Podatak o popratnoj građi (neobvezatno)

U ISBD(CR)-u je istaknuto da pri bilježenju triju navedenih elemenata treba slijediti odredbe odgovarajućeg ISBD-a za vrstu građe, što je i ilustrirano primjerima.

Skupina 6 NAKLADNIČKA CJELINA

Sadržaj skupine 6 u ISBD(CR)-u obuhvaća 6 točaka tako da su svi podaci o kolima sada prikazani uz podatke o samoj nakladničkoj cjelini (npr., 6.1 Skupni stvarni naslov ili stvarni naslov kola) za razliku od ISBD(S)-a u kojemu se podaci o kolu navode zasebno. U propisane izvore podataka za skupinu 6 uključena je i analitička naslovna stranica, a umjesto ostalih preliminarnih stranica naveden je ostatak jedinice neomeđene građe.

6.2 Usporedni skupni stvarni naslov ili usporedni stvarni naslov kola

6.3 Podnaslov nakladničke cjeline ili kola

Usporedni skupni stvarni naslovi ili usporedni stvarni naslovi kola, te podnaslov i usporedni podnaslov nakladničke cjeline ili kola, navode se, prema ISBD(CR)-u, kad su prijeko potrebni radi identifikacije ili kad se smatraju važnima za korisnike kataloga.

Skupina 7 NAPOMENE

U uvodnoj riječi stoji da napomene mogu povezivati opisanu jedinicu neomeđene građe s opisima drugih jedinica neomeđene građe ili opisom omeđene publikacije, pri čemu se omeđena publikacija navodi pod glavnim stvarnim naslovom i s podacima o odgovornosti, kad postoje.

Za napomene koje se odnose na posebnu vrstu građe (npr., elektronička serijska publikacija) treba konzultirati upute u odgovarajućim normama (npr. u ISBD(ER)-u).

7.1 Napomene o stvarnim naslovima i podacima o odgovornosti

Napomene o izvoru glavnoga stvarnog naslova za netiskanu građu navode se prema uputama u odgovarajućem ISBD-u za tu građu (7.1.1.1), dok napomene o varijantama glavnoga stvarnog naslova nisu obvezatne prema novoj normi, već se navode kad se smatraju važnim za korisnike kataloga (7.1.1.2).

7.1.1.5 Promjene glavnoga stvarnog naslova

Upute za izradu opisa razlikuju se za serijske publikacije (7.1.1.5.1), integrirajuću građu (7.1.1.5.2) te elektroničke serijske publikacije (7.1.1.5.3). Veće promjene glavnoga stvarnog naslova serijske publikacije zahtijevaju izradu novoga bibliografskog opisa.

Manje promjene glavnoga stvarnog naslova

Točka je nadopunjena primjerima napomena kod manjih promjena glavnoga stvarnog naslova serijskih publikacija. Kod integrirajuće građe opis se mijenja prema posljednjoj iteraciji, a raniji se naslovi navode u napomeni. S elektroničkom serijskom publikacijom koja ne zadržava ranije naslove postupa se kao s integrirajućom i izrađuje se napomena o prethodnom naslovu/prethodnim naslovima.

7.1.4.4 Napomene o promjeni podataka o odgovornosti

Točka je proširena uputama koje se odnose na integrirajuću građu: u slučaju promjene podataka o odgovornosti ili njihove odsutnosti na tekućoj iteraciji, napomena o prethodnim podacima navodi se kada se smatra važnom za korisnike kataloga. U slučaju brojnih promjena, može se navesti opća napomena.

Primjer 7

Urednik se mijenja

7.2 Napomene o skupini izdanja i bibliografskoj povijesti jedinice neomeđene građe

7.2.2 Promjene skupine izdanja

Različite su napomene o promjeni skupine izdanja za serijske publikacije i integrirajuću građu. Dok se kod serijskih publikacija manje promjene podataka o izdanju, nakon prvog ili najranijeg sveščića ili dijela, navode u napomeni, za integrirajuću građu napomena se izrađuje za prethodne podatke o izdanju koji se više ne nalaze na tekućoj iteraciji ili se javljaju u drugačijem obliku.

7.2.4 Odnosi prema drugim jedinicama neomeđene građe

7.2.4.1 Prijevodi

Točka je dodana kako bi se jasno odredio način navođenja napomene kad je opisivana jedinica neomeđene građe prijevod neke druge jedinice neomeđene građe te se pojavljuje poslije objavljivanja te druge. Tada je prva napomena, koja je obvezatna, stvarni naslov (ili, gdje je primjenjivo, ključni naslov i ISSN) izvornika.

Primjer 8

Soviet radiochemistry

Napomena: Prijevod: Radiohimia = ISSN 0033-8311

7.2.4.3 *Napomene o različitim izdanjima*

Dodan je primjer za različita izdanja koja se odnose na elektroničku građu.

Primjer 9

Napomena: Brojevi 46- dostupni i online

7.3 *Napomene o bročanim podacima*

7.3.4 Napomene o bilo kojoj složenoj ili neredovitoj numeraciji koja nije navedena u skupini 3 bibliografskog opisa, ili o bilo kojim specifičnostima koje bi mogle biti važne za korisnike kataloga, navode se u skupini napomena.

Primjer 10

Napomena: Vol. 29,no. 3-vol. 39,no. 2 preskočeni u brojanju
Brojčano označivanje svake godine počinje brojem 1

7.9 *Napomene o naravi, opsegu itd.*

Dodane su kako bi se mogli navesti podaci o potencijalnoj/preporučenoj uporabi građe, korisnicima kojima je građa namijenjena, ograničenoj uporabi građe i slično.

7.10.1 *Napomene o opisivanom primjerku*

Uz obvezatnu napomenu o primjerku na temelju kojeg je izrađen zapis, mogu se dodati napomene o posljednjem pregledanom sveščiću ili dijelu: a) ako se zna da je serijska publikacija prestala s izlaženjem, a posljednji sveščić ili dio nije dostupan niti se o njemu mogu saznati podaci iz drugih izvora, b) ako se ne zna jesu li izdani kasniji sveščići ili dijelovi od onog prema kojemu je izrađen opis, c) ako je opis promijenjen kako bi odražavao kasnije objavljene sveščiće ili dijelove ili d) ako se želi ukazati na mijenjanje bibliografskih podataka.

Primjer 11

Opis prema: 3rd ed. (1980). Posljednji pregledani broj: 24th ed. (2001).

Točke 7.10.3 i 7.10.4 odnose se na napomene o primjerku za integrirajuću građu i daljinski dostupnu elektroničku građu. Ako se opis za integrirajuću građu ne temelji na njevoj prvoj iteraciji, podaci o posljednjoj na temelju koje je izrađen opis navode se u napomeni. U slučaju daljinski dostupne elektroničke građe, datum kad je jedinica građe pregledana zbog opisa, obvezatno se navodi u skupini napomena.

Skupina 8 STANDARDNI BROJ (ILI ALTERNATIVA) I UVJETI NABAVLJANJA

ISBD(CR) predviđa da se ISSN ili ISBN jedinice neomeđene građe unosi u opis kad je poznat. To je različito od ISBD(S)-a koji je govorio samo o ISSN-u. No, u ISBD(CR)-u je istaknuto da se ISBN kojeg je nakladnik dodijelio sveščiću ili dijelu serijske publikacije ne navodi u opisu publikacije.

8.2 Ključni naslov

Ključni naslov se po ISBD(CR)-u, kao i po ISBD(S)-u, navodi čak i kad je istovjetan s glavnim stvarnim naslovom jedinice neomeđene građe. Ali, u ISBD(CR)-u se ističe i to da se ključni naslov navodi samo ako je naveden ISSN na koji se on odnosi.

ISBD(CR) donosi tri dodatka. Dodatak A i Dodatak B identični su onima iz ISBD(S)-a, te sadrže propise za višerazinski opis, odnosno za dvosmjerno pisane zapise. Dodatak C donosi 76 uglavnom novih primjera. Primjeri su podijeljeni u skupine po, uvjetno rečeno, vrstama građe, tako da su uključeni primjeri za tiskanu građu, biltene priredbi (u smislu *Pravilnika i priručnika za izradbu abecednih kataloga* E. Verone), omeđenu integrirajuću građu, kartografsku građu, rukopise, tiskane muzikalije, zvučne snimke, video-zapise, elektroničku građu, integrirajuću građu i mikrooblike.

Zaključak

Preradba ISBD(S)-a objavljenog 1988. godine bila je nužna zbog značajnih promjena nastalih ubrzanom razvojem serijskih publikacija uzrokovanim nastankom elektroničke, te poglavito, mrežne građe. Takva građa koja iskazuje svojstvo serijalnosti zbog svojih posebnosti nije više odgovarala tradicionalnom pojmu serijske publikacije. Radna grupa za preradbu ISBD(S)-a stoga je uvođenjem izraza neomeđena građa u ISBD(CR)-u, uz serijske publikacije, obuhvatila i integrirajuću građu čime je naglašen značaj promjena, te izvršena prilagodba novim oblicima izdavaštva. Sam pojam “građe” kao najširi pojam može se odnositi kako na publikacije u tradicionalnom smislu, tako i na bilo koji drugi dokument ili daljninski dostupnu jedinicu bez svoga materijalnog nositelja.

Posebnost je ISBD(CR)-a propisivanje različitih načina postupanja s građom obuhvaćenom normom. Naime, norma se odnosi na svu neomeđenu građu, s ustaljenim uvodnim napomenama i prikazom elemenata po skupinama, no na brojnim mjestima tekst kao da se udvostručuje i teče na dva usporedna “kolosijeka” navodeći različite upute za katalogizaciju serijskih publikacija, odnosno integrirajuće građe. To su zapravo dvije norme u jednoj, što nimalo ne umanjuje čitkost. Za opis neomeđene građe na nekim posebnim materijalnim nositeljima, ISBD(CR) propisuje korištenje odgovarajućih norma iz obitelji ISBD-a, za specifičnu vrstu građe.

Pred hrvatskom kataložnom zajednicom tek predstoji izazov primjene ISBD(CR)-a. Sama primjena norme trebala bi olakšati, na nacionalnoj i međunarodnoj razini, razmjenu bibliografskih podataka te tako utjecati na porast suradnje putem međunarodnih kooperativnih projekata, ali, uz to, i pojednostavniti krajnjim korisnicima pronalaženje zapisa traženog naslova neomeđene građe u online katalozima.

LITERATURA

ISBD(CR) : International standard bibliographic description for serials and other continuing resources. München : K. G. Saur, 2002.

ISBD(S) : Međunarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacija. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo : Zavod za informacijske studije Filozofskoga fakulteta, 1992.

McGarry, Dorothy. ISBD(CR) i ISBD(CM) : problemi katalogizacije neomeđene i kartografske elektroničke građe. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 46, 1/2(2003), 60-68.